

квітень
№ 4 (32) 2017

Початкова школа і сучасність

Склад,
Поділ слова на склади
Урок письма, 1 клас

Народні традиції,
родинні свята і здоров'я
Урок основ здоров'я, 1 клас

Спостереження
за природою навесні
Урок-казка української мови, 2 клас

Дружити справа нелегка,
але дружити треба вміти!
Виховна година, 3 клас

Ділення на розрядне число.
Розв'язування задач на рух
Урок математики, 4 клас

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС

86516

Початкова школа і сучасність

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Виходить щомісяця

№ 4 (32) КВІТЕНЬ 2017

Заснований у вересні 2014 р.

ЗАСНОВНИК
ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «БІЛИЙ ТИГР»

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Світлана МАРТИНЕНКО,
ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ЗАВДУВАЧ КАФЕДРИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Надія БІБІК,
ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ДІЙСНИЙ ЧЛЕН НАПН УКРАЇНИ,
ГОЛОВНИЙ НАУКОВИЙ СПІВРОБІТНИК
ВІДДІЛУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

Марія БРАТКО,
КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТ,
ДИРЕКТОР УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО КОЛЕДЖУ
КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Алла ЖУКОВА,
КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ДИРЕКТОР
ГІМНАЗІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН № 323
ДАРНИЦЬКОГО РАЙОНУ М. КИЄВА

Василь ЖУКОВСЬКИЙ,
ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»

Олена МАТВІЄНКО,
ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ЗАСТУПНИК ДЕКАНА З НАУКОВОЇ РОБОТИ
ФАКУЛЬТЕТУ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Тетяна ПУШКАРЬОВА,
КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК,
ДИРЕКТОР СКАНДИНАВСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ
ДАРНИЦЬКОГО Р-НУ М. КИЄВА

Ольга СЛОНЬОВСЬКА,
КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР
ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Лариса СОЛОВЕЦЬ,
КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ВІДМІННИК ОСВІТИ УКРАЇНИ,
ЗАСЛУЖЕНИЙ ВЧИТЕЛЬ УКРАЇНИ

Людмила ХОРУЖА,
ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ЗАВДУВАЧ КАФЕДРИ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ
КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Ірина ШАПОШНІКОВА,
КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ЗАВДУВАЧ КАФЕДРИ ПЕДАГОГІКИ І МЕТОДИКИ
ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ ФАКУЛЬТЕТУ ПЕДАГОГІКИ
І ПСИХОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Віктор ЮРЧЕНКО,
КАНДИДАТ ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТ,
ДИРЕКТОР ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ
КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Роман ЯРОШЕНКО,
КАНДИДАТ ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТ
КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

СЛОВО ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Привітання з Великоднем

2

МОВОЮ НАУКИ

Віра ПЕЧАРСЬКА

Літературознавча пропедевтика
на уроках читання

3

**Світлана МАРТИНЕНКО,
Наталія КИПИЧЕНКО**

Діагностичні методики визначення
стилю педагогічного спілкування
вчителя початкової школи

6

МЕТОДИЧНИЙ АРСЕНАЛ УЧИТЕЛЯ

Людмила ШКАРБАН

Склад. Поділ слова на склади
Урок письма, 1 клас

10

Ірина ШВЕЦЬ

Народні традиції,
родинні свята і здоров'я
Урок основ здоров'я, 1 клас

13

Наталія ВИШНІВСЬКА

Виховання турботливості
у першокласників
Виховна година, 1 клас

18

Леся ПОРЯДЧЕНКО

Побудова тексту-опису
Урок розвитку зв'язного мовлення,
2 клас

20

Олена ВАЩЕНКО,

Ірина ДРУЦЬ

Віртуальна екскурсія з теми
«Спостереження
за природою навесні»
Урок природознавства, 2 клас

23

Інна ГНЕД

Дружити справа нелегка,
але дружити треба вміти!
Виховна година, 3 клас

27

Алла БОНДАРЬ

Як навчати молодших учнів
математиці. Ділення на розрядне
число. Розв'язування задач на рух
Урок математики, 4 клас

30

Юлія ТИШКУН

Прислівник
Система завдань
з української мови, 4 клас

34

Любов КАПКІНА

Гра-конкурс
із літературної пропедевтики
Урок літературного читання,
4 клас

40

А вже весна, а вже красна!
Укладено викладачем
кафедри початкової освіти
Київського університету
імені Бориса Грінченка
Іриною ТОЛУБКО

43

СТОРІНКА ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ

Казки про весну учнів
спеціалізованої школи I ступеня
з поглибленим вивченням
англійської мови НВК «Домінанта»
Дніпровського р-ну м. Києва
Укладено магістранткою
Педагогічного інституту
Київського університету
імені Бориса Грінченка
Інною ГНЕД

46

ЦЕ ЦІКАВО!

Унікальний експонат

5

Екскурсія в підводному царстві

9

Найсамотніше дерево на світі

17

Найбільші метелики

19

Співучі мавпи

22

Чи сумують тварини?

29

На 1 сторінці обкладинки:
КАТЕРИНА ДЗЕРЖИНСЬКА, 5 РОКІВ, м. Київ;
ОЛЕКСАНДРА ДЗЕРЖИНСЬКА, 3 РОКИ, м. Київ

Діагностичні методики визначення стилю педагогічного спілкування вчителя початкової школи

Світлана МАРТИНЕНКО,

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
Київського університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ;*

Наталія КИПИЧЕНКО,

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри початкової освіти
Київського університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ*

Спілкування вчителя початкової школи, як і фахівця будь-якого іншого профілю, характеризується відповідним стилем, тобто стійкою, індивідуально-специфічною системою способів, прийомів, навичок здійснення певної діяльності, які застосовує вчитель у педагогічній взаємодії. Специфіка стилю педагогічного спілкування залежить від різних чинників, зокрема: «особливостей та умов професійно-педагогічної діяльності, особистого життя, ставлення до інших людей і також від того, який саме стиль спілкування є загальноприйнятим у суспільстві» [5, с. 89]. Цей стиль охоплює не лише індивідуальні особливості та особистісні риси фахівця (наприклад, пристрасність або стриманість, довірливість або закритість), а відображає також ставлення до колег, учнів, їхніх батьків і професійної діяльності загалом.

На основі аналізу психолого-педагогічних джерел нами встановлено, що проблема класифікації стилів педагогічного спілкування знаходиться в центрі уваги багатьох науковців (Л. В. Долинська, В. О. Кан-Калик, Г. В. Коломієць, І. С. Мерлін, А. В. Петровський, С. О. Шеїн та інші). Це пояснюється тим, що вчені за основу класифікації беруть різні параметри (способи організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, гуманізація навчального спілкування, партнерство, навчально-розвивальний потенціал взаємодії тощо). Найпоширенішою є класифікація, що охоплює *авторитарний, демократичний та ліберальний* стилі педагогічного спілкування. Зупинимось детальніше на їх характеристичності.

Так, для *авторитарного стилю педагогічного спілкування* характерним є те, що вчитель одноосібно вирішує всі питання, пов'язані із життєдіяльністю як групи, колективу, так і кожного учня, він не дозволяє дітям проявляти самостійність та ініціативу. Такий стиль спілкування породжує в учнів неадекватну самооцінку, популяризує культ сили, формує неврозність, спричиняє неадекватний рівень домагань у спілкуванні з оточуючими людьми.

Демократичний стиль педагогічного спілкування виявляється в ситуації, коли вчитель прагне підвищити у процесі взаємодії суб'єктну позицію

учнів, залучити кожного з них до організації спільної діяльності. Основними особливостями цього стилю є взаємосприйняття та взаємоорієнтація, однак межа між педагогом і учнем (суб'єктом навчання) має бути обов'язковою, адже її підґрунтям є повага до думки, життєвого і професійного досвіду, культури вчителя.

Ліберальний стиль педагогічного спілкування характеризується прагненням учителя не заважати організації навчально-виховного процесу з метою зняття із себе відповідальності за його результати. Загальними особливостями ліберального та авторитарного стилів педагогічного спілкування, незважаючи на їх протилежність, є відсутність довіри у стосунках учителя і учня, виражена відособленість, відчуженість педагога, демонстративне виявлення свого статусу.

Відтак, в основу класифікації стилів спілкування покладено такий загальний критерій, як об'єм і спосіб розподілу управлінських функцій між учителем і учнем. Подана класифікація охоплює лише функції впливу педагога на дитину, управління її діяльністю [5].

На нашу думку, вона недостатньо відображає особливості суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Вважаємо за необхідне звернути також увагу на класифікацію стилів педагогічного спілкування, розроблену В. О. Кан-Каликом. Учений виокремлює такі стилі:

- спілкування на основі високих професійних настанов педагога, його ставлення до професійної діяльності загалом;
- спілкування на основі дружнього ставлення (захоплення спільною справою); спілкування-дистанція (дотримання дистанції між учителем та учнями в усіх сферах навчання та виховання);
- спілкування-заякування (антигуманна форма спілкування, що свідчить про професійну неспроможність учителя); спілкування-загравання (забезпечує помилковий авторитет учителя) [3].

Поширеною в науці є також класифікація стилів педагогічного спілкування за Л. В. Долинською [1]. В основу класифікації вчена поклала такі критерії, як: змістову спрямованість вимог учителя до учнів і форми її подання; особистісну характеристику педагога, його типові риси поведінки з дітьми у класі. Відповідно авторка виділяє такі стилі:

- *дружній* (співпраця вчителя з учнями на основі взаємодопомоги, поваги, довіри);
- *ліберальний* (учитель ставить вимоги до учня у формі прохання, як рівний рівному, але вони неадекватно сприймаються учнями і часто ігноруються, тому вчитель угамовує учнів у час, відведений для навчальної діяльності);
- *непослідовний* (ситуативність, непослідовність, вибірковість і неадекватні оцінювальні дії вчителя);
- *індиферентний* (вчитель сам по собі, а учні – теж);
- *авторитарний* (категоричні вимоги, накази, заякування та заборони педагога) [1].

Під час аналізу наукових розвідок, практичного досвіду нами з'ясовано, що серед учених єдиної думки щодо того, який стиль спілкування є позитивним, а який – негативним, не існує. Однак більшість дослідників вважають, що демократичний стиль порівняно з авторитарним і ліберальним є найбільш позитивним, особистісно орієнтованим. Ми також переконані, що «діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями та батьками має змінити односторонню авторитарну комунікацію вчитель – учень» [4].

З метою визначення кожним учителем притаманного лише йому стилю педагогічного спілкування подаємо **діагностичну методику «Мій стиль спілкування»**.

Інструкція

У наведених ситуаціях пропонуємо Вам оцінити власні дії за 5-бальною шкалою:

- 1 – ні, так не буває;
- 2 – ні, як правило, так не буває;
- 3 – невизначена оцінка;
- 4 – так, як правило, так буває;
- 5 – так, так буває завжди.

Твердження

- 1. У мене завжди є багато ідей і планів.
- 2. Я прислухаюсь до зауважень інших.
- 3. Здебільшого мені вдається свою думку або відповіді логічно аргументувати у процесі обговорення.
- 4. Я налаштовую учнів на творчу роботу.
- 5. Свої помилки я здебільшого визнаю.
- 6. Висловлюю власні думки максимально переконливо.
- 7. Висуваю альтернативні варіанти до пропозицій колег, учнів і їх батьків.
- 8. Говорю емоційно, щоб надихати та переконувати учнів.
- 9. Під час спілкування з учнями чітко висловлюю думку.
- 10. Я враховую погляди інших людей і намагаюсь їх використовувати на практиці.
- 11. За звичай, я наполягаю на власному погляді та пропозиціях.
- 12. Із розумінням вислуховую навіть ті контраргументи, які учні висловлюють агресивно.
- 13. Я завжди зізнаюся в тому, що чогось не знаю.
- 14. Енергійно відстоюю власні погляди.
- 15. Я намагаюсь розвивати ідеї учнів таким чином, начебто вони були моїми.
- 16. Членам педагогічного колективу допомагаю порадою в методичних питаннях.
- 17. Захоплюючись власними творчими проектами, я, зазвичай, не цікавлюсь думкою інших.
- 18. Прислухаюсь до тих людей, які мають власний погляд на організацію навчально-виховного процесу.
- 19. Під час постановки завдань перед членами педагогічного колективу відкрито обговорюю свої сподівання, побоювання і труднощі.
- 20. Я намагаюсь зрозуміти почуття колег, учнів та їхніх батьків.
- 21. Більше прагну висловлювати свої думки, ніж вислуховувати міркування учнів.
- 22. Уважно стежу за правильністю та чіткістю власного мовлення.
- 23. Як правило, я нікого не перебиваю.
- 24. Я витрачаю багато сил і енергії на те, щоб переконати учнів, що їм необхідно працювати.
- 25. Прагну, щоб усі учні класу висловлювали власні погляди.

Оброблення отриманих результатів

За кожну відповідь «так» у твердженнях 2, 4, 5, 10, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 20, 23 і 25 додайте 1 бал. Обчисліть суму. Це буде перше число.

За кожну позитивну відповідь у твердженнях 1, 3, 6, 7, 8, 9, 11, 14, 17, 21, 22, 24 і 26 додайте 1 бал. Обчисліть суму. Це буде друге число.

Порівняйте отримані два числа. Перше свідчить, наскільки Ваш стиль наближається до авторитарного, а друге – про рівень демократичності стилю педагогічного спілкування.

Важливим чинником у формуванні стилю педагогічного спілкування є самоконтроль та умови його здійснення [2].

Пропонуємо **діагностичну методику «Чи контролюєте Ви себе під час спілкування?»**, за допомогою якої вчитель зможе виявити рівень власного самоконтролю під час спілкування з колегами, учнями та їхніми батьками.

Інструкція

Оцініть істинність або хибність кожного з десяти тверджень, які розкривають Вашу реакцію на різні ситуації. За позитивної реакції поставте напроти нього літеру «П», негативної – «Н».

Твердження

- 1. Мені важко переймати звички інших людей.
- 2. Я можу привернути увагу до себе або розрядити напружену ситуацію.
- 3. Я міг би стати талановитим актором.
- 4. Оточуючим здається, що я переживаю глибше, ніж є насправді.
- 5. У компанії рідко перебуваю в центрі уваги.
- 6. У різних ситуаціях і спілкуванні з людьми маю варіативну поведінку.
- 7. Можу відстоювати лише те, в чому переконаний.
- 8. Задля досягнення успіху в справах і стосунках із людьми прагну бути таким, яким мене хочуть бачити оточуючі.
- 9. Можу стати доброзичливим із людьми, яких не сприймаю.
- 10. Я не завжди такий, яким здаюся.

Оброблення отриманих результатів

За відповідь «Н» 1 бал нараховують у твердженнях 1, 5 та 7; за відповідь «П» – на решту запитань. Підрахуйте суму балів.

Інтерпретація результатів

0–3 бали – низький комунікативний контроль. Ваша поведінка стандартна, вона не змінюється залежно від ситуацій. У спілкуванні Ви не демонструєте гнучкості,

через що співрозмовники сприймають Вас як прямолінійну людину.

4–6 балів – середній комунікативний контроль. Ви – щира людина, однак нестримана в емоційних проявах.

7–10 балів – високий комунікативний контроль. Ви легко опановуєте будь-яку роль, гнучко реагуєте на зміну ситуації, можете передбачати враження, які справляєте на оточуючих.

Педагоги з високим комунікативним контролем постійно стежать за собою, вміють адекватно вести себе у різних ситуаціях, керують власними емоціями. Для них характерною є ускладнена динаміка самовизначення, вони не люблять непередбачуваних ситуацій. Їхня позиція: «Я такий, який є». Вчителі з низьким комунікативним контролем є більш безпосередніми та відкритими, в них усталене «Я».

Звичайно, кожному вчителю, зокрема і початкової школи, притаманний індивідуальний стиль педагогічного спілкування. Відтак, його пошук є одним із найважливіших завдань особистісно-професійного становлення. Сподіваємося, що подана інформація, яка охоплює аналіз стилів спілкування, сприятиме самоконтролю та рефлексії у процесі педагогічної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Долинська Л. В. Стиль педагогічного спілкування та можливості його формування в процесі підготовки майбутнього вчителя / Л. В. Долинська // Психологія: зб. наук. праць. – Вип. 1 (4). – К. : НПУ, 1999. – С. 64–69.
2. Долинська Л. В., Уварова Ю. В. Формування стильових особливостей педагогічного спілкування у майбутніх учителів / Л. В. Долинська, Ю. В. Уварова. – К., 2005. – 48 с.
3. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении: книга для учителя / В. А. Кан-Калик. – М. : Просвещение, 1987. – 190 с.
4. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа» / Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>.
5. Мартиненко С. М. Діагностування особистісно-професійних якостей вчителя початкової школи: навч.-метод. посіб. / С. М. Мартиненко. – К. : АКМЕ ГРУП, 2015. – 208 с.
6. Педагогічна майстерність: підруч. / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривоностаїн.; Заред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид. допов. і переробл. – К. : Вища шк., 2004. – С. 125.

Це цікаво!

Експедиція в підводному царстві

На глибині 25 метрів в одному з кварталів Парижа відкривається штучна підводна печера. Тут буде своєрідний океанічний центр. Його автор – французький дослідник морських глибин Жак-Ів Кусто. У цій печері площею в 6 тисяч квадратних метрів буде представлено глибинний світ моря. Крім того, відвідувачі зможуть побувати на екскурсії «в підводному царстві», оглянути будову 25-метрового штучного кита, побачать його серце завбільшки з маленький автомобіль.

Укладено за матеріалами Інтернет-ресурсу:
Івано-Франківська центральна міська дитяча бібліотека.
[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://bibliokid.if.ua>.